

УДК 796.5

Любіцева О.О., Третьяков О.В.

ТИПІЗАЦІЯ ДЕСТИНАЦІЙ

Розглянуті підходи до формування термінологічного апарату туризмології, зокрема, визначення типу та виду дестинації.

Ключові слова: туризмологія, дестинація, типи, види дестинацій, елементи територіальної структури туризму.

Рассмотрены подходы к формированию терминологического аппарата туризмологии частности, определение типа и вида дестинации.

Ключевые слова: туризмология, дестинация, типы, виды дестинаций, элементы территориальной структуры туризма.

The formation of terminological apparatus theory of tourism, particularly the type and kind destinations were approached.

Keywords: theory of tourism, destinations, types of destinations, elements of the territorial structure of tourism.

Постановка проблеми. Становлення туризмології – наукового напрямку з теорії туризму, – передбачає формування специфічного категоріального апарату, який би адекватно відображав систему понять, якими описується туризм як суспільний феномен. Сьогодні одинадцять наук, які визначили туризм предметом своїх наукових досліджень і активно розробляють теоретичні питання, мають об'єднатися задля формування спільного категоріального апарату. Які це 11 галузей науки (за часом формування предметної сутності): 1) географія туризму, 2) економіка туризму; 3) містобудування та архітектура; 4) історія туризму; 5) філософія туризму; 6) соціологія туризму; 7) психологія туризму; 8) педагогіка туризму; 9) правознавство; 10) культурологія туризму; 11) етика туризму [9].

У свою чергу в туризмології, взявши за основу не галузевий нинішній поділ, а системну організацію знання, можна було б формувати наступні напрямки: 1) територіальний з розробки теоретичних засад просторової організації, який має включати туристичне ресурсознавство, територіальну організацію дестинацій, збалансований розвиток туризму; 2) історичний – з дослідження передісторії (подорожування, паломництво) та історії туризму, екскурсознавства в світі, окремих регіонах, країнах; 3) організаційно-економічний (ринковий) – з економіки, маркетингу, менеджменту туризму; 4) технологічний – з технології і техніки обслуговування, програмного, інформаційного забезпечення. Об'єднувати їх в єдину науку, узагальнювати зазначені напрямки в метатеорію має філософія туризму (рис. 1). Таким чином маємо уникнути сучасного галузевого поділу на окремі складові, кожна з яких є в свою чергу складовою «класичної» науки: географії, історії, економіки, соціології,

психології, філософії, культурології тощо, використовуючи традиційний науковий апарат, методологічні напрацювання окремих галузей знань для дослідження туризму як синтетичного і складного суспільного явища.

Аналіз останніх досліджень. Питання формування туризмології в Україні постало ще в середині 1990-х рр., але й досі залишається практично на початковій стадії. Науковий напрямок з теорії туризму в слов'яномовних країнах отримав назву «туристка» (Польща, Болгарія, Росія): «туристка – цілісна система сучасних фундаментальних та прикладних наук про туризм, туристичну діяльність, туристичну економіку, менеджмент туризму і законодавство з туризму. Т. характеризує туризм як: національне явище сфери реалізації численних прав та потреб людини (здоров'я, відпочинок, пересування та ін.); сферу технології реалізації рекреаційних потреб і попиту (туристична індустрія, форма організації, анімація, турінформатика, підготовка кадрів тощо); особливий сектор сучасної національної та регіональної економіки (туристичний ринок, менеджмент, підприємництво, бізнес, туристичний продукт, послуги тощо); сферу соціальної та економічної політики держави і регіонів» [8, с.567-568]. З огляду на лінгвістичні особливості української мови і наукової термінології у вітчизняній науці напрямок з теорії туризму визначили як «туризмологія».

В Україні з кінця ХХ ст. і дотепер теоретичним питанням туризму присвячено чимало статей, окремих наукових збірників (наприклад, «Наукові записки КУТЕП»), проведено теоретичний семінар (2010 р.), підготовлено навчально-методичний посібник з курсу [9]. Навчальна дисципліна «Туризмологія» ввійшла до навчального плану підготовки магістрів з туризму і викладається в більшості ВНЗ IV рівня акредитації. У м.Києві формується центр з теорії туризму, яка просувається зусиллями чл.-кор НАНУ, доктора філософських наук, проф. В.С. Пазенка. Однак, незважаючи на наявний поступ, сьогодні ще не можна стверджувати, що туризмологія в Україні є сформованою наукою. Тому *нагальним питанням* є консолідація зусиль науковців, які працюють передусім в системі підготовки кадрів для туризму, по формуванню туризмології як теорії туризму.

У наукознавстві визначено, що науку можна вважати усталеною, коли вона оперує власним понятійно-категоріальним апаратом і спирається на власний науковий метод. Туризмологія в цьому сенсі формує свій категоріальний апарат і, будучи по суті суспільною наукою, має сформувати специфічний метод дослідження.

Метою даної статті є пропозиції щодо розробки такої категорії як «дестинація».

Виклад основного матеріалу. Термін «дестинація» (англ. – destination) несе потрійне змістовне навантаження: «1) місце (територія), район, місцевість призначення, прибуття; 2) об'єкт призначення, користувач-отримувач інформації обчислювальної мережі; 3) мета подорожі, походу» [1, с.25].

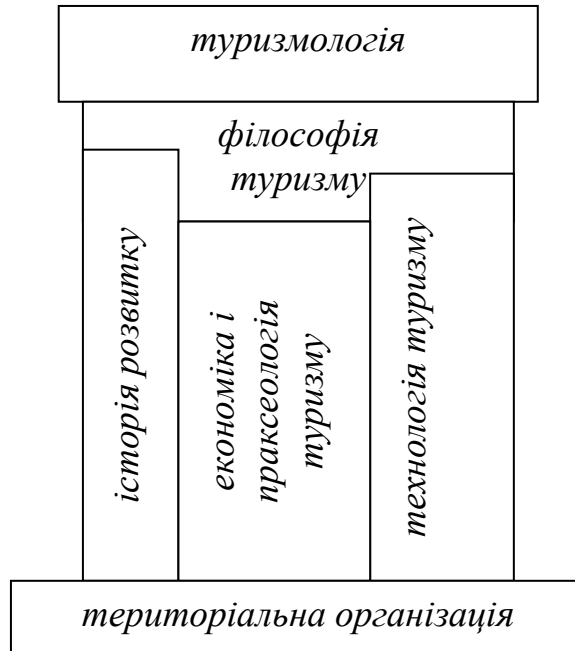

Рис. 1. Системна організація теоретичного знання з туризму

В туризмі цей термін використовується для позначення місця, яке обрав турист для відпочинку або місць за маршрутом подорожі і охоплює за масштабами інтервал від конкретного готелю, курорту, міста до країни чи макрорегіону, тобто від підприємства індустрії туризму як первинного елемента системи «туризм» до ринку туристичних послуг відповідного рівня (національний чи макрорегіональний туристичний ринок). Якщо узагальнити зміст цього поняття, то воно зводиться до місця призначення туриста, місця, де він має реалізувати мету своєї подорожі. Таке місце обирається туристом відповідно його особистій мотивації, яка базується на ресурсній орієнтації: турист обирає атрактор – ресурс, який визначає привабливість певної місцевості для здійснення відпочинку відповідно до мети подорожі. Далі вибір місця призначення визначають вже чинники комфорту: зручності щодо транспортування, перебування, наявності необхідних послуг та їхня якість і т.д., тобто ступінь облаштованості місця щодо задоволення туристичного попиту. Ступінь облаштованості визначають наявність готелів та інших засобів розміщення, їхній клас, категорійність номерів, організація харчування, екскурсійного та іншого обслуговування, рівень розвитку транспортної, соціальної та іншої інфраструктури в місці відпочинку (для задоволення додаткового попиту), врешті-решт позитивний туристичний імідж даного місця, який не в останню чергу формується атмосферою доброзичливості, гостинності місцевих жителів до туристів, безпечністю перебування. Так, у відповідності до концепції територіально-рекреаційних систем (ТРС) [5,7] формуються, шляхом територіальної концентрації підприємств індустрії туризму навколо рекреаційно-туристичного ресурсу, елементи

територіальної структури (ТС) туризму на конкретній території. Ці елементи ТС будуть різнитися за типом місця локалізації (функціями і типом поселення, його людністю), величиною (рівнем концентрації потужностей підприємств індустрії туризму), спеціалізацією (видами, формами туризму) та рядом інших показників, які в сукупності є ознаками для класифікації елементів ТС туризму за кількісними показниками та типізації – за якісними показниками.

Категорія «територіальна структура» досить добре розроблена в суспільній географії (достатньо згадати праці Е.Б.Алаєва, Ю.Г.Саушкіна, М.Д.Пістуна, О.Г.Топчієва, О.І.Шаблія). Територіальна структура визначається як відношення об'єкту дослідження (в даному разі – туризму, туристичної діяльності) до території з її ресурсами та умовами (для розвитку рекреації і туризму), до інших об'єктів, розташованих на досліджуваній території, явищ і процесів, які їй притаманні, що сприяють або лімітують розвиток рекреації і туризму. ТС визначається процесами територіальної концентрації, інтеграції, комбінування, кооперації, які відбуваються між об'єктами, метою функціонування яких є задоволення мотиваційних потреб туриста, а форма, в якій це проявляється, відображає міру цих організаційно-територіальних процесів.

Залежно від кількісних та якісних ознак виділяють дискретні та ареальні елементи ТС. Дискретні елементи представлені пунктами, центрами, вузлами, ареальні – курортами, курортними районами та зонами [2]. Елементи ТС туризму різняться не тільки формою чи величиною – вони різняться сутністю, тими атракторами/ресурсами, які їх формують. Така специфіка не пройшла непоміченою для дослідників. Вже І.Зорін наприкінці 1990-х рр. розділяв поняття: «центр туризму – місто, місцевість чи об'єкт, де на базі рекреаційних ресурсів створений комплекс туристсько-екскурсійного обслуговування» та «центр туристський – місцевість, що приваблює туристів наявністю специфічних рекреаційних ресурсів, географічним положенням, зручним транспортним сполученням» [8, с.613], які, водночас, поєднані змістовною сутністю: локалізацією споживання туристичних послуг в певному місці. Поліаспектна специфіка, з одного боку, та недостатньо розроблена термінологічна база, з іншого, майже з самого початку досліджень туризму, а особливо на етапі формування туризмології, спричинили певну плутанину, уникнути якої можна, ввівши категорію «дестинація» та визначивши види та типи дестинацій.

Таким чином, за своєю сутністю, механізмом формування елементи ТС туризму будь-якого порядку є дестинаціями. Це означає, що суспільно-географічний термін «елемент територіальної структури рекреаційно-туристичної діяльності» може бути замінений терміном «дестинація», який за змістом є тотожним. Тобто, ми розглядаємо дестинацію як узагальнюючий, «родовий» термін для будь-якого територіального утворення, яке забезпечує рекреаційно-туристичну діяльність (суб'єктів ринку туристичних послуг) або самодіяльність туриста. Звідси

правомірним буде запропонувати таке визначення дестинації - «територія (місце, місцевість), наділена властивостями приваблювати туристів та задовольняти їхні різноманітні зростаючі потреби, пристосована (облаштована) для задоволення споживчих уподобань туристів на якісному та безпечному рівні. Д. формуються на основі спільного використання туристичних ресурсів складовими індустрією туризму певного порядку, що визначає ієрархічний рівень Д., її масштаби. До складу Д. входять різні за формою і типом елементи територіальної структури туризму [4].

Той же І.Зорін пропонував наступні типи «центрів туристських»: культурно-історичні, курортно-кліматичні, приморські, альпійські, активно-оздоровчі, комерційно-ділові, фестивально-конгресні, релігійні, спортивні, альпіністські, мисливсько-риболовські, пригодницькі, екзотичні, етнографічні, розважальні, комбіновані /там же/, поклавши в основу типізації ресурс та його географічне положення. Ми обрали для визначення типів дестинацій лінгвістичний підхід до утворення терміну, яким визначається тип та вид дестинації, а саме: поклали в основу універсальну наукову мову – латину; обрали вихідним поняттям термін «людина подорожуюча – Homo Viator» [6, 9]; процедура утворення нового терміну для визначення типу дестинації полягає у поєднанні складових від терміну «подорожній» – останнього складу «tor» і першого складу назви типу елементу ТС туризму (таблиця 1).

Наприклад, пункт туризму (поселення, величини та функціонального призначення, що відповідає «порогу туристичної послуги», в якому знаходиться підприємство індустрії туризму, яке задовольняє потребу туриста в певних послугах) таким чином визначається як TORsit (Viator + Site) [торсіт] і може позначатися літерами TS. До того ж звучання закінчення «tor» латиною близьке до англ. «tourist» – той, хто здійснює мандрівку задля власного задоволення, чи фр. «tuor» – прогулянка, колоподібний рух [3].

Таким чином, сам термін у своєму звучанні першим складом вказує на належність до туристичної діяльності, а другим – на тип або вид дестинації. Терміни добре поєднуються: наприклад, туристичний центр (TORcen), спеціалізований на лікувальному туризмі (TOR-cur) – ТС-cur (TORcen-cur).

Висновок. Розвиток туризмології як теорії туризму потребує інтеграції галузевого теоретичного знання основних наук, які сьогодні мають туризм предметом свого дослідження. Одночасно варто замислитись про формування внутрішньої інтегративної структури туризмологічного знання, такої структури, яка б не «розтягувалась» по галузевих «нішах», а сприяла формуванню певної єдності знання. Однією з базових категорій туризмології пропонується дестинація. Це поняття вводиться як загальне для визначення елементів територіальної структури рекреації і туризму будь-якого типу, рівня і виду.

Таблиця 1. Процедура утворення термінів з означення типів та видів дестинацій

	Дестинації	Латинь	Транскрипція/скорочення
Тип	Туристичний вузол	Viator + Destinatiо	TORdes [тордес] /TD
	Туристичний центр	Viator + Centrum	TORcen [торцен]/ТС
	Туристичний пункт	Viator + Site	TORsit [торсіт]/ТС
Вид	дестинації	Пропонований варіант терміну	
	Пляжні	TOR-sun	[торсан] / T-sun
	Розважальні (розважатись - fun)	TOR- fun	[торфун] / T- fun
	Екологічні	TOR-eco	[тореко] / T-eco
	Гірсько – лижні	TOR-snow	[торснoв] / T- snow
	Острівні (insula-острів)	TOR-ins	[торінс] / T- ins
	Міські	TOR-town	[тортаун] / T-town
	Сільські (vicus-село)	TOR-vic	[торвік] / T- vic
	Лікувальні (curatio-лікування)	TOR-cur	[торкур] / T- cur

Тому, відповідно до внутрішніх відмін між елементами ТС туризму, пропонується формування нових термінів для означення дестинацій різного типу (пунктів, центрів, вузлів) та виду (в залежності від переважаючого виду туризму) із застосуванням лінгвістичної процедури, де перший склад вказує на подорожнього, який обирає місце відпочинку відповідно до своїх уподобань, а другий склад вказує саме на спеціалізацію дестинації на організації певного виду подорожі.

1.Большой Глоссарий терминов международного туризма/The Great Glossary of the Terms for the International Tourism / Под ред. М.Б. Биржакова, В.И. Никифорова. Третье издание, дополненное и переработаное. – СПб.: «Издательский дом Герда», 2006. – 936 с.

2.Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти).Монографія -К.: «Альтерпрес», 2002.- 436 с.

3.Любіцева О.О., Бабарицька В.К. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник /О.О.Любіцева, В.К.Бабарицька.-К.:ВПЦ «Київський ун-т», 2008.-335 с.

4.Любіцева О.О. До питання термінології в туризмі / Географія та туризм /Зб.наук.праць.-К.:»Альтерпрес», 2009, вип..3, с.7-10

5.Любіцева О.О., Мальська М.П., Зінко Ю.В. Концептуальні засади географії рекреації і туризму /Географія та туризм, 2011, № 11, с.3-13

6. Пазенок В.С., Федорченко В.К. Філософія туризму: Навч. посібник.-К.: Кондор, 2004.- 268 с.
7. Теория рекреационной географии /конспект монографии/ АН СССР Ин-т географии. Составитель В.С.Преображенский и др. –М.: 1988.- 55 с.
8. Туристический терминологический словарь: Справочно-методическое пособие /Авт.-сост. И.В.Зорин, В.А.Квартальнов.-М.: Советский спорт, 1999.-664 с., с.567-568//.
9. Туризмолія (теорія туризму). Навч-методичний посібн. Зі спецкурсу.-К.: КУТЕП, 2010.-70 с.//
10. Классификация в туризме // [Электронный ресурс]. - Доступный з <http://4tyr.com/turizm/51-klassifikaciya-turizma.html>
11. Понятие, цели и функции туризма // [Электронный ресурс]. - Доступный з http://www.vfmgiu-tourism.ru/ponyatie_celi_funkcii_turizma_001/index.html